

Küzdélem a hazugság ellen.“ — Ezekután a szerző összegezése következik. „A helyes út keresése és a kérdőívek szemléje több irányban ágaztatja el és tudatosítja a nevelő feladatait“, (125. L.) mondja a szerző, de az ankét bőven közölt idézetei alapján ez nagyon kétségesnek látszik, hiszen maga a szerző összegezései sem abból következnek.

Általában a kérdőíves módszer alkalmazásában sok az alapvető hiba. E módszer legelső követelménye az, hogy a kérdezett illetékes legyen. Vajjon ennek nevezhető-e a hazugság erkölcsi és pszichológiai problémájának szempontjából az a 10—2 éves fiú- és leánytanuló, akiket a szerző megkérdezett? S, ha illetékeseknek tartja őket, nem gondolt arra, hogy a válaszok őszinteségét mennyire befolyásolhatta az a tény, hogy a növendékekkel saját tanáraik töltették ki a kérdőíveket? Másrészt megvoltak-e a feltételek a szerző szempontjából? Látta-e elég világosan a problémáját? Nem adott-e fel szuggesztív kérdéseket? (Vannak-e megengedhető hazugságok? Melyek azok?) E kérdésekre szomorú válaszokat adnak a könyvben bőven idézett feleletek. — Hiszen minden feltétel pontos betartása mellett is sok hibaforrása van az ankétmódszernek, de az eredmények statisztikai feldolgozása épp a nagy számok érvénye alapján, igen becses ismerettel szolgálják a tudományt. Statisztikáról pedig e könyvben szó sincs. 1060 tanuló 8—8 kérdésre adott felelete pedig elég nagy szám s értékes statisztikát adna, ha épp ebből a szempontból: 1.) a nemek arányszáma egyformán oszlana meg (s nem 308 leány és 752 fiú); ha 2.) 1060 közül nem csak 138 tanuló lenne állami iskola növendéke s a többi felekezeti iskoláé; 3.) ha végül nem általánosítaná a szerző ezeket az adatokat s legalább néha élne általános érvényű kijelentéseiben az előbbi megszorításokkal.

Kár volt e módszer alapos ismerete nélkül ennyi fáradságot és szorgalmat elpazarolni, mikor e probléma megvilágítására sokkal egyszerűbb eszközök, sokkal nagyobb eredményre vezettek volna.

Dr. Sárny Julianna.

Csighy Sándor: A szabadságharc előtti kor pedagógiai törekvései. (A Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Pedagógiai Szemináriuma és Pszichológiai Intézete. Igazgató: Dr. Mitrovics Gyula.) Budapest, 1936. 97. l. 8°

A XIX. század első felének magyar nevelésügyi irodalma a külföldi hatásláncolatok összefüggéseit tünteti fel. Önálló magyar nevelési elmélkedők még igen gyéren világítanak, mely felismerésnek legfőképpen politikai természetű magyarázó okai vannak. Szerzőnk ezt a kétségkívül korjellemező kritériumot azonban túlértékeli akkor, amidőn pl. Széchenyi István mérhetetlenül kiterjedt irodalmi ténykedéseiben nem kutat szórványosan elhelyezett, esetleges megjegyzésszámbamenő pedagógiai eszmék után, melyek bősége és használhatósága mellett bizonyágtételt szolgáltatott korunk módszeresebb vizsgálata azzal, hogy elszórt elveiből a mai magyarság szükségleteit is fedező nemzetnevelési rendszert bontakoztathatott ki.¹ Csighy Sándor mindamellett dicséretes buzgalommal gyűjtötte össze adatait a múlt század első szakaszának pedagógiai mozgalmához. Az anyag módszeres feldolgozásában Mitrovics Gyula nagybecsű művét: „A magyar esztétikai irodalom története“, választotta mintául (4. l.). Elismerjük az útmutató művek mintaképi választásának jogosultságát, de ugyanakkor megkérdezzük, hogy miért nem támaszkodott a mesternek valamely öncélú pedagógiai munkájára. Bőven buzgó forrásanyagának vizsgálatánál rá kellett eszmélnie a tárgykör alapjellegetek megfelelő módszer kiválasztási szempontjaira

¹ Imre Sándor.

s éreznie kellett, bármennyire is rokontudomány az esztétika, mégis más felosztást, eltérő nézőpontot, különösen pedig velejében más előadásmódot igényel, mint a pedagógia. Egyébként kiváló példaadójának helytelen utánzásából ered könyvének legszembevetőbb fogyatéka: a történettudomány általános módszertani elveinek mellőzése. Ugyanis elmaradt a pedagógiai törekvésekkel egyidejű korpép-festés, ennél fogva a szóbanforgó mozgalmak századeleji (1849-ig) voltát — alig képes — elhítni. A szabadságharc előtti kor pedagógiai törekvéseit 4 irányra egyszerűsíti (I. Pestalozziánusok 6—18. l.; II. A magyar neohumanizmus 17—56. l.; III. Realizmus 57—92. l.; IV. Kant követői 93—97. l.) s ezeken belül a magyar nevelés számos elmélkedőjét szóltatja meg. Már ennél fogva sem lehet műve oly áttekinthetően kiterjedelmű, hogy ezzel a tartalomjegyzék elhagyását indokolhatná. Az anyagelrendezés szempontjainak megválasztásánál ügyelnie kellett volna arra is, hogy egy író két helyen lehetőleg ne forduljon elő. Ha a vizsgált anyag ezt kizárta, akkor legalább azt kellett volna sejtítnie, hogy a több alkalommal szereplő pedagógusok, melyik kategóriába tartoznak elsősorban.²

Szerzőnk tevékenysége legfőként abban merül ki, hogy tárgyalt pedagógusainak iratait, melyek az egykorú hírlapokban és folyóiratokban (I. az egyes fejezetek bibliográfiáját) jelentek meg, rendszertanának megfelelő rovataiba osztotta úgy, hogy azokból rövid tartalmi kivonatot nyújtott s már eleve lemondott az értékvizonyítás műveletéről, amidőn irányait és egyéneit nem tudta fejlődéssorban elhelyezni, jóllehet pedagógusai között nem egyszer emberöltő különbségek észlelhetők. Feladatának végeztével maga a szerző is érezte az összefogó gondolatok hiányát a széteső belső szerkezettel szemben s aránytalanul rövid visszapillantásában (97. lapon: 17. sor) igyekszik az eszméknek szinte kimeríthetetlen gazdagságát a pedagógiai idealizmus értékcskálóján — egy mondatban — lemérni.

Könyvének legértékesebb mozzanata a valamennyi fejezet végén látható irodalmi tájékoztató, mely azonban több nélkülözhetetlen műről mégcsak nem is emlékezik, nemhogy hatást merítene belőlük.³ Stílusában törésvonalak mutatkoznak, jeléül annak, hogy a különböző előadásmódú forrásmunkák kivonatolásai a szerző egyéni hangszínében repedéseket okoztak. Kívánatos lenne, hogy értékes adatgyűjtését egy új, módszertanilag kifogástalanabb feldolgozásban fűzze rendszerré.

Wagner Ferenc.

Lemle Rezső: Hogyan valósítható meg a német beszédkészség elsajátítása az iskolában. Eger, é. n. (1937), Dobó nyomda, 80, 36 o.

A szerző szintétikusan akarja adni a német nyelvtanítás módját. A középiskolai nyelvtanítás céljaul pedig a beszédkészség elsajátítását tűzi ki. Műve elején vissza-

2

Pestalozziánusok	A magyar neohumanizmus	Realizmus	Kant követői
Edvi Illés Pál N. Takácsi Horváth János Kun Tamás	Edvi Illés Pál N. Takácsi Horváth János	N. Takácsi Horváth János Kun Tamás	

³ V. ö. Márkus Gábor: A XIX. századi magyar neveléstörténeti irodalom bibliográfiája (1800—1914). Közlemények a szegedi Ferencz József-Tudományegyetem Pedagógiai-Lélektani Intézetéből. 11. sz. Szeged, 1937.